

מאמר שמיני בסידרה: כיצד נמנע בעד אייכמן למות למען המולדת הגרמנית

החיים המלכודים

המשחררים: חיילי צבא ארצות-הברית עם נערות גרמניות

משמעות עמוקה יותר לכל החיים עלי אדמות, האורגאניים והבלתי-אורגאניים. גם חברי במחנה-השבויים, עימם שוחחתי על נושא זה, לא מצאו לכך פיתרון.

פירר עליון ליקום

הנאצי המיוותם חיפש פירר עליון, פירר קוסמי, אשר כל יצור ביקום יוכל להצדיע לו במועליד ולשכוח את נחיתותו האישית. "הרי פיתרון כזה היה חשוב מאוד. אילו הייתי מכיר במשמעות עליונה כלשהי, הרי הייתי מעמיד את עצמי מייד, ללא סייג תחת הנהגתה. בתנועה פיתאומית אחת היתה ההיערכות הפנימית והחיצונית שלי חוזרת אל המסלול, שיכולתי לבטוח בו". משפטי-זהב בשביל פסיכואנאליטיקן. כאן חוזר אייכמן אל ילדותו, מחפש את העולם הבטוח, בו נקבעו כל סדרי-החיים עליידי אב גרמני רודני אך נאמן. "לבסוף האמנתי כי מצאתי את המשמעות העליונה של כל החיים, את המשמעות היחידה והמקורית, בתנועה הקוסמית, בתנועה של היקום". ההרגשה היא של אייכמן עצמו, שמתח קו תחת המילים שכתב בכתבי-ידו. כך מצא אייכמן את האבא החדש, שיחזיק אותו במשך שנות הגורמים וההתחבאות בגרמניה ובארנגנייה.

"עתה שוב היה הכל בסדר. אישיותי יכלה לחזור לאיתנה. כי הרי לא הייתי משולל כל הנהגה. שוב הונהגתי, כמו מאז ומעולם. מכאן היה רק צעד אחד אל ההכרה כי זהו הכוח הכל-יכול, שזו העוצמה האלוהית האמיתית. שאלתי את עצמי, מדוע לא הירחתי על כך מומן, מאז 1937, כאשר פרשתי מן הכנטייה הפרוטסטנטית. כי במקרה זה היו כל החיים שלי מאז מתנהלים אחרת.

"כי הנה נתגלה לעיני, בהמשך ימי שבתי במחנה-השבויים, הלך-מחשבות קוסמופוליס. מצאתי כי הוא ברור, פשוט, משכנע ומעניק לי אושר. יחד עם זה התמוססו בי, כמו בניין קלפים, כל הדברים שעוד אתמול התפלגתי אליהם — הערצת המדינה והמציאות, כאליל העליון, הגדול ביותר.

"וככל שהרבותי לערוך השוואות בין ההכרה החדשה שלי ובין ההכרה הקודמת, כן גברה בי עונמת-הנפש. כי, למעשה, שירתתי משמעות אנוכית קטנה, קטנה מאוד. מרוב שירות התנוונה בי המחשבה העצמאית, שהיתה יכולה להוביל אותי אל הר גבוה יותר, משם הייתי יכול לראות אופק רחב יותר.

אין ספק כי בכתבו דברים אלה בכלא, פול אייכמן לעבר החוקר והשופט שיקרא אותם. יש כאן תערובת מזוהה של קישור, צביעות, איחלת ויהירות. אולם גם בתערובת זו, בולטת דמותו של האיש. זהו גילגול חדש של נשמת איש סס, של ילד המעריץ את אביו השנוא ושל נאצי הדוגל בעקרונות-הפירורים. חשוב מה שחסר בפילוסופיה-בגרוש זו: אין בה כל עיקרון מוסרי שהוא, אין בה שום זכר לאחריותו של הפרט ולערכו של האדם. ואפילו באמונה מקושקשת זו לא היה לגמרי בטוח:

"אמרת שכן זה צריך להיות. שהרי אילו זה לא היה כך, היו באים לי שוב ספקות בנכונות הלכי-המחשבה שלי. אבל אני לא רוצה עוד בספקות. על כן האמנתי."

★ ★ ★

הצדק הוא מוות

כך כתביו של אדולף אייכמן נמצא, כמדומה, רק קטע אחד שיש בו חתחתיעת מוסרית. הוא שייך לתקופת ההשמדה.

"באותם הימים נהג מילר, ראש הגסטאפו, שמשפחתו גרה אז בברבר של ברלין, להזמין לדירתו ארבעה-חמישה מראשי המחלקות והמזורים שלו. גם אני הוזמנתי ארבע או חמש פעמים. מילר היה איש מתון מאוד, שכימסע ולא שתה בכלל. על כן אומנם הוגש קוניאק, אך במידה. כמה פעמים שיתקתי עימו שאחמית. פעם אחת, מה אני יודע, כשדובר על הנושא, ניצחון, אמרתי שבצורה זאת אנחנו צריכים להפסיד במלחמה, כי באיזה צדק מומחים היהודים, כאשר אין הורגים רבבות של מנוולים פלייסיס ופוליסייס גרמניים? אי צדק כזה מוכרח להתנקס!"

משמע: אי-הצדק אינו בהריגת היהודים. הוא בכך שאין הורגים גם אחרים.

אם דפק את העקבים ביחד או לא — זה לא היה איכפת לי לגמרי. הייתי נמנה עם המפקדים — את זאת ידעתי — שבועלי הדרגות הנמוכות אהבו אותם, לא חשוב אם היו כפופים לי או לא, בגלל זה שלא שמתי דגש על דברים חיצוניים. אך פעם פקד על נהגו ללכת ברגל מדרגון עד ברלין, מרחק 160 קילומטרים, מפני שגרם בשעת נהיגה.

אפילו הוס, מפקד אושויץ, מציין ב"דו"ח שלו כי "הופעתו של אייכמן היתה חדורת כוח רצון וענייניות, אך יחד עם זה ידידותית ואדיבה. הכל חיבבו אותו, ובכל מקום שהגיע קיבלוהו בסבר פנים יפות."

עתה, משהגיע הסוף, לא הביט בו אש בסבר פנים יפות. הוא הפך מעמסה על הכל, סמל למצפון הרע של אומה שלמה. הוא התמסר לאמריקאים, בשם כדוי.

"רק על דבר אחד הצטערתי. לולא הייתי באותם הימים במצב של הלם, הייתי עושה יותר עבור אשתי וילדי. לרוע המזל, לא דאגתי להם מראש, כפי שעשו האדונים מאגף המודיעין של שלנברג, שקראנו להם, נערי-הכפפות של הס.ס. גם אני יכולתי לספק למשפחתי אוצר בטוח במטבע זה או בזה. אכן, קל היה לשלוח לארץ הנייטרלית הרחוקה ביותר. זמן רב לפני הסוף היה כל אחד מן היהודים שעסקתי עימם היה מפקיד עבורי ברצון סכום גדול במטבע זה, בכל ארץ שהייתי בוחר בה, אילו הבטחתי לו זכויות יתר כלשהן.

אולם עתה יכולתי לתת לאשתי רק תיק מלא ענבים ושק של קמח, לפני שעברתי להרים. נתתי לה גם קפסולות של רעל, אחת עבור אשתי ואחת עבור כל אחד מילדי, למיקרה שיפלו בידי הרוסים."

★ ★ ★

"פטישים הלמו ברקותי"

הרייך השלישי התמוטט סופית ב-8 במאי, 1945, שבוע אחרי התאבדותו של אדולף היטלר. יחד עימו התמוטט כל עולמו הרוחני של אדולף אייכמן.

במשך תריסר שנים שירת את האל האחד — הפירר. הוא היה אחד מהמון גדול, בורג במכונה אדירה ויעילה. לפני כן היה בן ניקנע לאביו. מעולם לא עמד לבדו מול החיים. עתה, בגיל 39, היה בפעם הראשונה עצמאי ואחראי על עצמו.

את אשר הרגיש אז, תיאר בזיכרונותיו, אותם כתב בכלא הישראלי, בסיגנונו המלודרמטי הרגיל, המזכיר רומאנים זעירים:

"משהו גדול ושחור, בעל נפח של קילומטרים מעוקבים, נגול עלי. ראשי כאילו התפוצץ, כאילו התרסק. פטישים אדירים כאילו הלמו ברקותי, מבפנים החוצה. לנגד עיני עלו שוב כל הדברים הנוראים שהייתי נאלץ לראותם, בימים שהפקודה היתה הערך העליון שלי.

כאשר חזרה אלי הכרת, היה לי חום גבוה, שכבתי במיטה ורופא מחנה-השבויים טיפל בי. החלמתי שוב, ובאותו רגע נסגרו מאחורי דלתות ימיה-הכניים האפלים. ארבע מאות שנה אחרי המועד שלמדתי בבית-הספר."

כי בינתיים גיבש לעצמו אייכמן השקפת-עולם משלו — בליל של פיסטוטים האופייני לאדם חסר-השכלה, שקלט פה ושם קיטעי-מחשבה, מבלי לעכלם.

"שררה אווירה של סוף-העולם, הלם רוחני, יושבי מחנה-השבויים נסחפו עם הזרם, ללא רצון עצמי. וכאשר היה במחנה-השבויים יום שנואה טוב, התפלספנו והפכנו באחת השאלות היסודיות של הימים ההם — מה, בעצם, המשמעות היותר עמוקה של חיי אנוש?

עד אז זה לא ניכנס לי בכלל לראש, בכלל לא עלה על דעתי שיש שאלה כזאת. קל וחומר שלא הירחתי עליה. זה גם לא היה דרוש, כי החיים שלי התנהלו במסלול קבוע. ידעתי מה מותר לי ומה אסור לי. בין שני גבולות אלה יכולתי לחיות חופשית. מעל לכל עמדה מערכת-השיפוט המיטלטלת של הס.ס. ופיקחה עליו.

ובכן, הירחתי ברוחי על כל החיים האורגניים, וליתר זהירות גם על כל החיים הבלתי-אורגניים. השווייתי בדקתי. חזרתי אל המקורות, אל הסיבתיות הראשונות. ואכן, הבחנתי בסדר כללי בעלי-משמעות, ובערכים המוסריים של ההשתלבות האנושית בסדר כללי זה. אולם — ובימים ההם, חסרי ההנהגה, עברתי ישר אל השאלה הקיצונית ביותר — לא מצאתי

הניצולים: מחנה-הריכוז וובלין בגרמניה. ביום השחרור